

УДК 378:31.01

ІНТЕРАКТИВНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИЩІЙ ШКОЛІ: БУТИ ЧИ НЕ БУТИ.

Л.М. Моїсєнко

Красноармійський індустріальний інститут

ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»

В статті розглянуто можливість використання інтерактивних освітніх технологій у вищій школі з метою адаптації вищої освіти до інтеграції, соціально-економічних змін, технічного прогресу, ринку праці. Також зазначені переваги та недоліки використання інтерактивних технологій.

Бажання українського суспільства вийти зі стану стагнації та досягти високого рівня розвитку безпосередньо пов'язується сьогодні із зростанням ролі освіти, особливо вищої. На різних рівнях українського простору гостро обговорюється потреба кардинальних реформ в освітній галузі в цілому та вищій освіті зокрема. Метою цих змін є необхідність адаптації вищої освіти до інтеграції, соціально-економічних змін, технічного прогресу, ринку праці. Стрижнем реформи стала підготовка якісно нового спеціаліста, створення умов для індивідуального розвитку людини, її соціалізації та самореалізації у цьому світі. А в якості нового концептуального принципу освітньої парадигми була виділена ідея пріоритету інтересів особистості. Дана ідея чітко визначила освіту необхідним атрибутом життя суспільства, вказала на особливий двобічний взаємозв'язок освіти та життя соціуму.

І хоча в державі освіта декларується як «основа інтелектуального, культурного, соціального, економічного розвитку суспільства та держави», проте практична реалізація цих положень майже відсутня [1]. Задекларовані у попередні 10-річчя стратегічні завдання щодо забезпечення рівного доступу дітей і молоді до освіти, забезпечення її сталого розвитку і нової якості, демократизації управління не набули повної реалізації. Причина вбачається у байдужості політичного керівництва до проблем освіти та невизначеності стратегії освіти.

А отже, вирішення наявних та перспективних стратегічних освітніх завдань покладається на самих учасників освітнього процесу, головним чином на педагогічні кадри різних рівнів.

Мета статті: проаналізувати переваги та недоліки інтерактивних освітніх технологій у процесі викладання дисциплін суспільно-гуманітарного циклу.

Слід зазначити, що в складному лабіринті нових завдань методи роботи, знання, вміння та навички, які сформувалися у більшості учасників навчально-виховного процесу, стають недостатніми, більш того, навіть гальмують формування та динамічний розвиток системи освіти. Тому для сучасної освіти характерним є пошук нових педагогічних можливостей, що пов'язано насамперед з відмовою від традиційного навчання та виховання, з ідеєю цілісності педагогічного процесу як системи, що спирається на теорії

загальнолюдських цінностей, гуманізації, особистісно-орієнтованого підходу, пріоритету суб'єкт - суб'єктних відносин. Ці пошуки відповідають загальноєвропейським тенденціям. Так, визначаючи основні принципи загальноєвропейського освітнього простору, в установчих документах Болонського процесу, важливішими завданнями названі посилення уваги до студентства та збереження якості освіти.

Зрозуміло, що реформування освіти та впровадження нових методик навчання потребують додаткових зусиль та готовності усіх учасників навчального процесу.

Проблема технологізації освіти знайшла своє відображення ще в працях А. Дистервега, Й. Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо, А. Макаренка, Я. Коменського, В. Сухомлинського, К. Ушинського, Д. Дьюї, та в подальших дослідженнях вже сучасних педагогів та методистів: В. Безпалька, Г.Ільїна, М. Кларіна, Г. Ващенко, А. Блонського, М. Данилова, О. Пехоти, Т. Селевка та інших, де значна увага приділяється теоретичному обґрунтуванню актуальності інноваційних технологій, їх значимості в освітньому процесі [2].

Питання вдосконалення педагогічного процесу в вищій школі досліджували Я. Болубаш, А. Вербицький, О. Гура, Л. Ткачук Т. Дмитринко, В. Попков, В. Кузовлев, М. Приходько, Ю. Присяжнюк, А. Сущенко, Г. Черній, Т. Сущенко, та ін.[3-6].

Але означені напрямки модернізації сучасної освіти занадто повільно використовуються у науково-методичній роботі педагогічних колективів, кафедр ВНЗ.

Принципово нові педагогічні ідеї і положення вимагають переорієнтації навчально-методичної роботи на пошук та розробку інноваційних шляхів розвитку всіх ланок і складових систем освіти, формування в освітньому середовищі справді нового педагогічного мислення на всіх рівнях педагогічної діяльності.

У педагогіці та психології все частіше й частіше вживаються термін «технологія», «педагогічна технологія», «технологія розвитку особистості», «технологія розвитку колективної творчої особистості» тощо. Ідея технологізації навчання не є новою. Починаючи від А. Коменського в педагогіці було чимало спроб відшукати такий порядок навчання, який неминуче привів би до позитивних результатів.

Серед тих технологій, що знайшли відображення в роботі навчальних закладів України, можна виділити: особистісно-орієнтоване навчання, технологію групової навчальної діяльності, інформаційні технології, проєктивне навчання, теорію проблемного навчання, інтерактивні технології, технологію формування творчої особистості, розвиток критичного мислення, теорію ігрових технологій тощо.

Найбільш поширеними в Україні є інтерактивні технології (авт. О.Пометун, Л.Пироженко), ідея яких полягає в тому, що процес пізнання відбувається за умови постійної активної взаємодії всіх учасників навчального процесу. Залежно від мети та форм організації навчальної діяльності, використовуються інтерактивні технології кооперативного навчання,

колективно-групового навчання, ситуативного моделювання, опрацювання дискусійних питань [3].

Технологічний концепт проектних технологій (авт. К.Баханов, В.Гузєєв, І.Єрмаков, О.Пехота) орієнтує на дієвий спосіб здобуття нових знань у контексті конкретної ситуації та їх використання на практиці. Метод проектів як технологія у сучасних умовах трансформувалася у проектну систему організації навчання, за якою набуття знань і навичок відбувається у процесі планування й виконання практичних завдань.

Технологія особистісно-орієнтованого навчання (авт. І.Якимська, О.Савченко, С.Подмазін) полягає у створенні оптимальних умов для розвитку й становлення особистості як суб'єкта діяльності і суспільних відносин, яка будує свою діяльність і стосунки відповідно до стійкої ієрархічної системи гуманістичних і буттєвих особистісних цінностей.

Інформаційні технології навчання надають доступ до нетрадиційних джерел інформації. Створюють можливості для творчої діяльності, формування професійних навичок. Можливість реалізувати нові форми та методи навчання.

Проблеми впровадження вказаних технологій обговорюється в українському науковому осередку України протягом останніх десяти - п'ятнадцяти років. На різних рівнях неодноразово наголошувалося, що в результаті впровадження нетрадиційних педагогічних технологій можна суттєво змінити освітній процес, отримати можливість вирішити проблеми розвивального, особистісно-орієнтованого навчання, диференціації, гуманізації, формування індивідуальної освітньої перспективи учнів.

Але дискусії щодо використання передових освітніх технологій не вщухають. Більшість викладачів - практиків ВНЗ розуміють необхідність використання нових технологій у фаховій підготовці, але все ж надають перевагу традиційним методам навчання. З порядку денного не знімаються питання: які ж труднощі зустрине викладач у процесі використання передових освітніх технологій? Які фактори слід враховувати при використанні інтерактивних технологій? Чи є використання даних технологій ефективним або, навіть, доцільним?

Отже, є очевидною необхідність подолання невідповідності між вимогами, що висуваються до фахівця, і освітньою технологією конкретного навчального закладу, що діє в даний момент часу, з урахуванням змін зовнішнього соціального середовища.

Усунення цієї невідповідності можливе лише у разі відповідного коректування інформаційного поля та інформаційно-педагогічних потоків цього поля, спрямованих на підвищення продуктивності освітньої технології.

Реформування системи освіти України – це нагальна необхідність. Удосконалення і підвищення рівня якості освіти є найважливішою проблемою, яка значною мірою обумовлюється процесами глобалізації та потребами формування позитивних умов для індивідуального розвитку людини, її соціалізації та самореалізації у цьому світі. А отже впровадження інтерактивних методів роботи є неминучим та необхідним.

На практиці буває важко визначити чіткі межі між різними методами навчання: вони перетинаються, доповнюють один одного, складаються в комплексний "пакет", систему прийомів, за допомогою яких викладач та студенти реалізують поставлені цілі.

Вибір методів навчання зумовлений:

- цілями навчання;
- змістом навчального матеріалу та специфікою предметної області;
- темпом та терміном процесу навчання;
- стилем навчання та рівнем педагогічної майстерності викладача;
- дидактичним та матеріально-технічним забезпеченням процесу навчання;
- рівнем підготовки студентів.

Кожен з методів навчання має певні переваги і недоліки. Ефективність їх застосування визначається специфікою конкретного процесу навчання. Універсальних рекомендацій щодо складу і застосування методів навчання не існує. Викладач самостійно приймає рішення про використання того чи іншого методу на основі свого власного досвіду, врахування особливостей студентської аудиторії з метою максимальної ефективності процесу навчання.

Для всіх технологій характерні певні спільні ознаки: усвідомленість діяльності вчителя та учнів, ефективність, мобільність, валеологічність, цілісність, відкритість, проєктованого; самостійна діяльність студентів у навчальному процесі становить 60-90% навчального часу; індивідуалізація.

Існують декілька правил щодо організації інтерактивного навчання, які допоможуть уникнути помилок сприятимуть організації ефективного навчального процесу.

Правило перше. У роботу повинні бути залучені (в тій чи іншій мірі) всі студенти;

Правило друге. Активна участь студентів у роботі має заохочуватися;

Правило третє. Студенти мають самостійно розробити та виконувати правила роботи у малих групах;

Правило четверте. Студентів під час використання інтерактивних методів не повинно бути більш 30 осіб. Тільки в цьому випадку можлива продуктивна робота у малих групах;

Правило п'яте. Навчальна аудиторія повинна бути підготовлена до роботи у великих та малих групах.

Правило шосте. Готовність, бажання, зацікавленість всіх учасників навчального процесу.

Але де взяти дорогоцінний час на підготовку, тренування, відпрацювання у студентів навиків роботи в групах, розробку правил роботи в групах, опанування механізмів проведення інтерактивних вправ? Крім того, зрозуміло, що отримати високий результат від впровадження інтерактивних методів на першому – другому, навіть третьому занятті неможливо, а тому більшість викладачів називають такі спроби дарма витраченим часом, коментуючи невдачі тим, «що в них не має часу на іграшки».

На наш погляд практичні заняття з предметів циклу соціально-гуманітарної підготовки якнайкраще підходять для впровадження інтерактивних методів та прийомів. Саме на практичних заняттях вказаного циклу викладач має змогу розробити правила роботи в малій групі, ознайомити аудиторію з інтерактивними методами, обговорити прийоми, помилки, вислухати пропозиції, проаналізувати результати.

А вивчення «Психології управління», «Конфліктології» спеціалістами та магістрантами з напрямку підготовки «Менеджмент організацій і адміністрування» взагалі не мислиться без використання інтерактивних методик навчання.

Під час практики закладаються основи досвіду професійної діяльності, формуються передумови розвитку майбутнього фахівця.

Найбільшою перевагою, на нашу думку, інтерактивного навчання є те, що під час такого навчання студент перетворюється на суб'єкта навчання. Це забезпечує внутрішню мотивацію навчання, що сприяє його ефективності. За такого навчання навіть не зовсім успішні студенти мають можливість потрапити у ситуацію успіху, що сприятиме не лише кращому засвоєнню знань, умінь та навичок, а й кращому, більш позитивному ставленню до даного предмету та до навчання загалом. З часом спільними зусиллями учасників навчального процесу досягається загальна атмосфера співпраці та взаємопідтримки, що панує під час занять та впливає не лише на рівень знань, а й на рівень стосунків в колективі. Але все це можливо лише в результаті вмілої організації та ціленаправленого керування пізнавально-пошуковою діяльністю студентів викладачем.

У випадку невмілого керівництва, неякісної підготовки викладача, часткове опанування інтерактивними методиками, неготовності групи до співпраці або, навіть, недодержання умов, етапів обраної технології, переваги навчання перетворюються на недоліки, втрачений дорогоцінний час, розчарування.

Основні недоліки інтерактивного навчання доповнюються відсутністю методичних розробок до предметів та досвіду використання інтерактивних технологій, небажання змінювати навчальні плани та підходи до оцінювання досягнень студентів, страх втратити контроль над рівнем підготовки студентів. Вказані вище проблеми є тією перешкодою, на яку натрапляють сучасні викладачі.

Таким чином, очевидно існує потреба в розробці методики організації навчального процесу за допомогою інтерактивних технологій у вищій школі та в цілеспрямованому навчанні ефективному використанню інтерактивних технологій в навчальному процесі педагогічних кадрів задля поліпшення якості навчання.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Качуровский М.О. Стратегія освіти: проблеми реалізації/ М.О.Качуровский. // Філософія науки: традиції та інновації. – 2011. - № 1(3).

2. Бірюкова Н.В. Інноваційні технології у професійному навчанні і вихованні молоді [Електронний ресурс] /Н.В.Бірюкова.- Режим доступу: <http://www.vspu.edu.ua/science/work.php?art=5>
3. Пометун О., Фрейдман Г. Методика навчання історії в школі / О. Пометун, Г.Фрейдман . - К.: Генеза, 2005. – 328с.
4. Присяжнюк Ю.С. Методика викладання дисциплін гуманітарного циклу в умовах гуманізації освіти – Науково-методичний посібник. – Запоріжжя: друкарня «Акцент», 2009. – 114с.
5. Еволюція педагогічної освіти в Україні на етапі націотворення: Монографія / А.В.Сущенко, Т.І.Сущенко, О.О.Фунтікова та ін.; За заг.ред. О.О.Фунтікової. – Запоріжжя: КПУ, 2008. – 392с.
6. Ткачук Л. Сучасні освітні технології в активізації пізнавальної діяльності студентів педагогічних університетів / Л.Ткачук // Вісник Львівського університету. Серія Педагогічна. - 2009. - Вип. 25, Ч. 2. - С. 3-10.
7. Черній Г.В. До питання доцільності використання інтерактивних технологій у вищій школі [електронний ресурс] / Г.В.Черній. - Режим доступу: <http://intkonf.org>